

“A l’entorn de la família Bach” (VI)

Fundació “Studium Aureum”

*Temporada 2013-2014, concert n.º 4
Auditori del Conservatori, dilluns 24 de febrer*

Johann Sebastian Bach 1685-1750
Motet "Der Gerechte kommt um"

Johann Sebastian Bach 1685-1750
Suite orquestral en Si menor BWV 1067

1. Ouverture
2. Rondeau
3. Sarabane
4. Bourée, alternativement
5. Polonaise, Double
6. Menuet
7. Bandinerie

Wilhelm Friedemann Bach 1710-1784
Cantata "Wohl dem, der den Herren fürchtet"

1. Coro
2. Duetto
3. Coro

Johann Sebastian Bach 1685-1750
Concert per violí en Mi Major BWV 1042

1. Allegro
2. Adagio
3. Allegro assai

Carl Phillip Emanuel Bach 1714-1788
Cantata "Morgengesang am Schöpfungsfeste" Wq 239

1. Accompagnement
2. Arienmässig
3. Arie
4. Duet
5. Chor
6. Duet
7. Accompagnement
8. Chor

STUDIUM AUREUM

Solistes :

Marcela Inguanzo, soprano

Waltraud Muncher, mezzo-soprano

Catalina Roig, flauta

Ramon Andreu, violí

Concertino : Ramon Andreu

Violins : Alfredo Ardanaz, Ricardo Duato, Paula Marquès,

Enrique Pastor, Sebastià Pou, Xavier Pericàs, Lourdes Pons

Violes : Fernando Villegas, M José Fernández de la Vega

Violoncels : Joana Gual, Dmitry Struchkov

Contrabaix : Anna Endzelm

Flautes: Catalina Roig,

Orgue i clavecí : Bartomeu Mut

Sopranos: M José Campaner, Rosana Delgado, Bàrbara Femeníes

M Antònia Riutort , Francesca M Salas

Contralts : Amelia Forteza, Joana M Furió, Petra Genestra, Montserrat Sobrevias,

M Gràcia Salas, M del Mar Tugores

Tenors : Sergi Gil, Pau Juaneda, Guillem Nicolau, Joan Serra

Baixos: Joan Brunet, Guillem Cortés, Llorenç Melià

José Gabriel Serrano, Joan Carles Simó

Director :

Carles Ponseti Verdaguer

“El reciclatge i els canvis estètics”

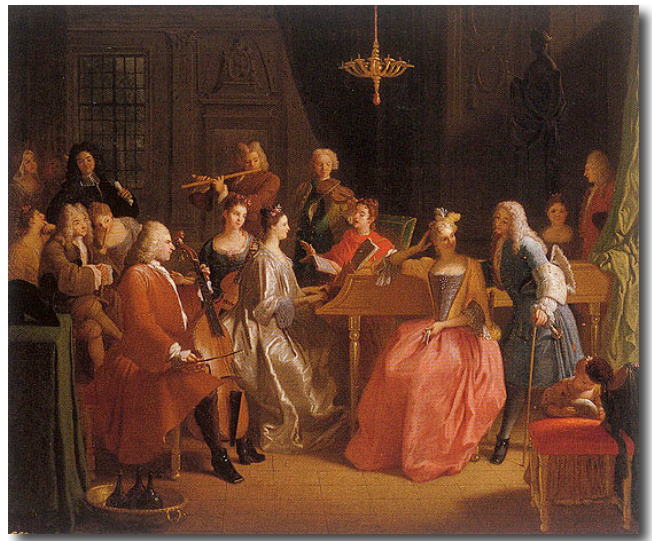
Carles Ponseti Verdaguer

Si per reciclar entenem donar un nou ús a alguna cosa, o readaptar-la per crear a partir d'ella, podem pensar que en la música també podem reciclar. Molts compositors han fet servir material sonor, tant propi com d'altres, al llarg de la història per presentar noves composicions o arreglar les ja existents. Una altra vessant és la de prendre motius o bases musicals per “modernitzar-les” o posar-les al dia, estilísticament parlant. En aquest cas podem citar per exemple l'adaptació de l'oratori de Händel “El Messies” que va realitzar Mozart (revisant l'orquestració). Actualment les mateixes músiques es reinterpreten, els hi deim “versions”, així, tots coneixem temes de Frank Sinatra, The Beatles, i un llarg etcètera de temes que contínuament tornam a escoltar, això sí, canviats al gust actual. Al Barroc aquesta pràctica fou prou habitual. Händel va ser un dels que més varen reciclar i feu servir la mateixa música per a diferents obres o fragments, tornam a citar “El Messies” com a mostra.

Al concert que avui ens ocupa, Johann Sebastian Bach, la figura central de la família, com sabem, fou un compositor prolífic amb moltíssimes obres escrites, però com a fill del seu temps també va recollir i reciclar músiques d'altres compositors.

El motet “Der Gerechte kommt”, obra atribuïda a J S Bach, neix del motet anomenat “Tristis est anima mea” de Johann Kuhnau (1660-1722). Kuhnau va ser “Kantor” a l'església de Sant Tomàs de Leipzig, abans de J. S. Bach. Probablement Bach va conèixer el motet i va decidir “readaptar-lo”. L'obra originalment en llatí per a 5 veus i continu es va transformar en un motet amb l'addició de cordes i dos instruments de vent, el text va ser substituït per un altre en alemany i Bach li va afegir una introducció i alguns canvis que fan que l'obra soni totalment “nova”. Encara que manté el seu esperit pausat i dolorós, Bach subratlla l'aspecte sever i rigorós del contrapunt, segurament aquesta obra va ser destinada a un funeral.

La suite en Si menor és també una obra basada en una anterior, escrita en la tonalitat de La menor, i només per cordes. Bach dirigia el “Collegium Musicum” de Leipzig format per músics professionals i estudiants, que en les seves actuacions és nodrien d'obres principalment escrites i adaptades per Bach. Els concerts per a clavecí (BWV 1052-58) són un exemple de reciclatges de concerts anteriors per a instruments solistes que Bach va utilitzar com a repertori habitual dels concerts. La suite sabem que és una successió de danses més o menys aleatòries, precedides d'una obertura. L'obertura sol ser el moviment més desenvolupat amb una estructura ternària A-B-A. En aquesta suite l'aportació de la flauta podria ser deguda a un possible flautista del Collegium Musicum. La part de la flauta, efectivament, adquireix independència en alguns dels moviments com són la Polonaise i la famosa Badinerie, això ens demostra que a la suite anterior el violí era l'instrument solista. Bach ajusta la tonalitat a Si menor perquè la flauta pugui treballar en el seu registre complet. L'estil de l'obra és molt “francès” al gust de l'època, de rica ornamentació i valors desiguals en la puntuació.

Sabem que en el barroc les característiques de cada nació, és a dir l'idioma, el folklore, la seva història... estan reflectits de manera important en la música. Els compositors depenent del lloc de treball varen ser sensibles a aquestes influències. J. S. Bach, per exemple, va conèixer la música italiana de primera mà. Coneixem les seves adaptacions d'obres de Palestrina, Pergolesi (del qual va fer una versió del famós “Stabat Mater”) o Vivaldi, per tant en la seva producció trobarem obres contrastades estilísticament parlant. El concert per a violí i cordes BWV 1042 és un clar exemple de la influència “Italiana” en la seva música. El concert a la manera vivaldiana, conserva característiques comunes importants amb els concerti italians. La seva estructura ternària Ràpid-Lent-Ràpid, la seva durada, i els recursos expressius típics del violí en són una mostra. L'obra, de gran equilibri, alterna els solos i tuttis de manera admirable, la dificultat tècnica passa desapercebuda per la naturalitat del discurs sonor i els contrastos. Bach també va fer una nova adaptació per a clave d'aquest concert.

La cantata “Wohl dem, der den Herren fürchtet” fou escrita probablement el 1752, va ser interpretada com a introducció al predicament del catecisme, una serie de sermons que tenien lloc anualment a la primavera i la tardor. Wilhelm Friedemann Bach fou director musical de la “Marktkirche” de Halle els anys 1746 al 1764, allà va desenvolupar la seva tasca de compositor i organista, va compondre una vintena d'obres religioses en aquest període. L'obra per a solistes, cor i cordes té un marcat caràcter festiu i joiós. El contrapunt presideix els números corals i també el duet central. El text es reparteix per tot l'espai producte d'un contrapunt florit i virtuosístic que expandeix la música sense aturar. L'obra curiosament té un estil arcaic en contraposició a la data de la seva composició.

Aquest any es compleixen 300 anys del naixement de Carl Philipp Emanuel Bach. Amb aquest motiu la seva música ha tornat amb força als escenaris i a les impremtes, noves edicions a més de recuperació d'obres oblidades, en són un bon exemple. La personalitat musical de C. P. E. Bach destaca per la seva innovació estilística, conduint al relleu de l'estil barroc cap al rococó i el classicisme. La música del "futur" com la denominaven passaria per una simplificació de les textures, una preponderància de la melodia, una simetria i una dualitat modal que impregnarien tota la música de finals del mil set-cents. La cantata "Morgengesang am Schöpfungsfeste" amb text del poeta Friedrich Klopstock, va ser considerada una de les obres més importants de la seva època. La cantata té una estructura contínua que enllaça els acompanyats i les àries, donant sensació d'unitat i ritme narratiu. Dues veus solistes femenines, el cor i l'orquestra de cordes amb dues flautes compositen l'orgànic. Crida l'atenció la falta d'instruments de metall i timbales, normalment a una celebració els instruments citats tenien un paper festiu i de rellevància sonora. Així doncs Carl Philipp fa servir una moderada sonoritat i aprofundeix en l'expressivitat dels textos. La primera audició de l'obra es va realitzar el 1783, i el 1784 l'editorial Breitkopf la va editar. Com hem dit durant dues dècades aquesta obra fou interpretada i valorada.

Wilhelm Friedemann Bach

“El reciclaje y los cambios estéticos”

Carles Ponseti Verdaguer

Si por reciclar entendemos dar un nuevo uso a algo, o readaptarse por crear a partir de ello, podemos pensar que en la música también podemos reciclar. Muchos compositores han utilizado material sonoro, tanto propio como de otros, a lo largo de la historia para presentar nuevas composiciones o arreglar las ya existentes. Otra vertiente es la de tomar motivos o bases musicales para "modernizarlas" o ponerlas al día, estilísticamente hablando. En este caso podemos citar por ejemplo la adaptación del oratorio de Händel "El Mesías" que realizó Mozart (revisando la orquestación). Actualmente las mismas músicas se reinterpretan, las llamamos "versiones", así, todos conocemos temas de Frank Sinatra, The Beatles, y un largo etcétera de temas que continuamente volvemos a escuchar, eso sí, cambiados al gusto actual. En el Barroco esta práctica fue bastante habitual. Händel fue uno de los que más hicieron reciclaje y utilizó la misma música para diferentes obras o fragmentos, volvemos a citar "El Mesías" como muestra.

En el concierto que hoy nos ocupa, Johann Sebastian Bach, la figura central de la familia, como sabemos, fue un compositor prolífico con muchísimas obras escritas, pero

como hijo de su tiempo también supo recoger y reciclar músicas de otros compositores.

El motete "Der Gerechte kommt", obra atribuida a JS Bach, nace del motete llamado "Tristis est anima mea" de Johann Kuhnau (1660-1722). Kuhnau fue "Kantor" en la iglesia de Santo Tomás de Leipzig, antes de J. S. Bach. Probablemente Bach conoció el motete y decidió "readaptarlo". La obra originalmente en latín para 5 voces y continuo se transformó en un motete con la adición de cuerdas y dos instrumentos de viento, el texto fue sustituido por otro en alemán y Bach le añadió una introducción y algunos cambios que hacen que la obra suene totalmente "nueva". Aunque mantiene su espíritu pausado y doloroso, Bach subraya el aspecto severo y riguroso del contrapunto, seguramente esta obra fue destinada a un funeral.

La suite en Si menor es también una obra basada en una anterior, escrita en la tonalidad de La menor, y sólo para cuerdas. Bach dirigía el "Collegium Musicum" de Leipzig formado por músicos profesionales y estudiantes, que en sus actuaciones se nutrían de obras principalmente escritas y adaptadas por Bach. Los conciertos para clave (BWV 1052-58) son un ejemplo de reciclajes de conciertos

anteriores para instrumentos solistas que Bach utilizó como repertorio habitual de sus conciertos. La suite sabemos que es una sucesión de danzas más o menos aleatorias, precedidas de una apertura. La apertura suele ser el movimiento más desarrollado con una estructura ternaria ABA. En esta suite la aportación de la flauta podría ser debida a un posible flautista del Collegium Musicum. La parte de la flauta, efectivamente, adquiere independencia en algunos de los movimientos como son la Polonaise y la famosa Badinerie, esto nos demuestra que en la suite anterior el violín era el instrumento solista. Bach ajusta la tonalidad a Si menor, para que la flauta pueda trabajar en su registro completo. El estilo de la obra es muy "francés" al gusto de la época, de rica ornamentación y valores desiguales en la puntuación.

Sabemos que en el barroco las características de cada nación, es decir el idioma, el folclore, su historia... están

reflejados de manera importante en la música. Los compositores dependiendo del lugar de trabajo fueron sensibles a estas influencias. J. S. Bach, por ejemplo, conoció la música italiana de primera mano. Conocemos sus adaptaciones de obras de Palestrina, Pergolesi (del que hizo una versión del famoso "Stabat Mater") o Vivaldi, por tanto en su producción encontraremos obras contrastadas estilísticamente hablando. El concierto para violín y cuerdas BWV 1042 es un claro ejemplo de la influencia "Italiana" en su música. El concierto en la manera vivaldiana, conserva características comunes importantes con los concerti italianos. Su estructura ternaria Rápido- Lento- Rápido, su duración, y los recursos expresivos típicos del violín son una muestra. La obra, de gran equilibrio, alterna los solos y tutti de manera admirable, la dificultad técnica pasa desapercibida por la naturalidad del discurso sonoro y los contrastes. Bach también hizo una nueva adaptación para clave de este concierto.

Der Gerechte kommt um

Der Gerechte kommt um, und niemand ist,
der es zu Herzen nehme,
und heilige Leute werden aufgerafft und
niemand achtet drauf.
Denn die Gerechten werden weggerafft
vor dem Unglück;
und die richtig vor sich gewandelt haben,
kommen zum Frieden,
und ruhen in ihren Kammern.

Morgengesang am Schöpfungsfeste

I. Accompagnement

Noch kommt sie nicht die Sonne,
Gottes gesendete,
Noch weilt sie die Lebensgeberin:
Von Dufte schauert es ringsumher
auf der wartenden Erde.

II. Arienmässig

Heiliger! Hoherhabner! Erster!
Du hast auch unseren Sirius gemacht!
Wie wird er strahlen, wie strahlen Der
hellere Sirius der Erde!
Schon wehen sie, säuseln sie,
kühlen die melodischen Lüfte der Frühe!

III. Arie

Schon wehen und säuseln und Kühlen die
melodische Lüfte de Frühe!
Schon wallt sie einher die Morgenröthe,
verkündigt Die Auferstehung der todten
Sonne.

El Just mor

El Just mor i no hi ha ningú
que se'l prengui seriosament,
la gent santa pateix atropellaments
i ningú hi para atenció.
Car els justos són apartats de la
desgràcia;
i els que han canviat a fi de bé
obtenen la pau,
i descansen a les seves sales.

Cant al matí en la festivitad de la creació

I. Accompagnement

No ve encara el sol,
enviat de Déu,
encara es fa esperar la font de vida:
al voltant tot s'estremeix de perfums
a la Terra que espera.

II. Arienmässig

Sant! Sublim! Únic!
També vas fer l'estrella Sirius!
Com brillarà, encara més,
la més clara Sirius de la Terra!
Ja bufen, xiuxiuegen i es refreden els
melodiosos plaers de la matinada!

III. Aria

Ja bufen, xiuxiuegen i es refreden els
melodiosos plaers de la matinada!
Ja va apareixent l'alba,
anunciant la resurrecció del sol mort.

El justo muere

El Justo muere y no hay nadie
que se lo tome en serio,
y gente santa sufre atropellos
y nadie presta atención.
Pues los justos son apartados de la
desgracia;
y los que han cambiado para bien
obtienen la paz,
y descansan en sus salas.

Canto a la mañana en la festividad de la creación

I. Accompagnement

No viene aún el sol,
enviado de Dios,
todavía se hace esperar la fuente de vida:
alrededor todo se estremece de perfumes
en la Tierra que espera.

II. Arienmässig

¡Santo! ¡Sublime! ¡Único!
¡También hiciste a la estrella Sirio!
¡Cómo brillará, cuanto más,
la más clara Sirio de la Tierra!
¡Ya soplan, susurran y enfrían
los melodiosos placeres de la madrugada!

III. Aria

¿Ya soplan, susurran y enfrían los
melodiosos placeres de la madrugada!
Ya va apareciendo el alba, anunciando
la resurrección del sol muerto.

IV. Duett

Herr! Herr! Gott! barmherzig, und gnädig!
Wir deine Kinder, wir mehr als Sonnen
Müssen dereinst auch untergehen,
Und werden auch aufgehn!

IV. Chor

Herr! Herr! Gott! barmherzig, und gnädig!
Wir deine Kinder, wir mehr als Sonnen
Müssen dereinst auch untergehen,
Und werden auch aufgehn!

V. Duett

Halleluja, seht ihr die strahlende, göttliche kommen?
Wie sie da an dem Himmel emporsteigt!
Halleluja, wie sie da,
auch ein Gotteskind, Aufersteht!

VI. Accompagnement

O der Sonne Gottes! Und solche Sonnen,
Wie diese, die jetzo gegen uns strahlt,
Hiess er, gleich dem Schaum auf den Wogen,
tausend mal tausend
Werden in der Welten Ozeane.
Und du solltest nicht auferwecken?
der auf dem ganzen Schauplatz
der unüberdenkbaren Schöpfung,
Immer, und alles wandelt,
Und herrlicher macht durch die Wandlung!

VII. Chor

Halleluja, seht ihr die strahlende, göttliche kommen?
Wie sie da an dem Himmel emporsteigt!
Halleluja, wie sie da,
auch ein Gotteskind, Aufersteht!

Wohl dem, der den Herrn fürchtet**I. Coro**

Wohl dem, der den Herrn fürchtet,
der große Lust hat zu seinen Geboten!

II. Duetto

Gottes süße Seelen lehre setz den Geist,
in Ruhestand.
Dieses Manna gibt Vergnügen,
bis wir Kanaan besiegen,
dann erquickt uns dieses Land.

III. Coro

Selig sind, die gottes wort hören und bewahren

IV. Duett

Senyor! Senyor! Déu!
Misericordiós i piadós!
Nosaltres els teus fills,
més que el sol haurem de morir alguna vegada,
i també tornarem a aixecar-nos!

IV. Chor

Senyor! Senyor! Déu! ¡ Misericordiós i piadós!
Nosaltres els teus fills, més que el sol haurem de morir alguna vegada,
i també tornarem a aixecar-nos!

V. Duett

Al·leluia,
veieu venir al diví resplendent?
Com s'eleva al cel!
Al·leluia, com ressuscita,
com si fos el fill de Déu!

VI. Accompagnement

Oh Déu del sol! I altres sols
com aquest que ara ens il·lumina,
tal com escuma sobre les ones,
vares crear a milers i milers,
convertint-los en oceans de mons.
I no hauries ressuscitar tu?
Qui en tot l'escenari de la insuperable
Creació, sempre ho transforma tot,
i més magnífic es torna tot a través de la transformació!

VII. Chor

Al·leluia,
veieu venir al diví resplendent?
Com s'eleva al cel!
Al·leluia, com ressuscita,
com si fos el fill de Déu!

Feliç aquell que tem el Senyor**I. Cor**

Feliç aquell que tem el Senyor que de bon grat compleix els seus manaments!

II. Duet

Dolça doctrina divina de l'ànima que omple l'esperit de calma.
Aquest manà ens dóna satisfacció fins que conquistem Canaan, llavors aquestaterra ens refrescarà.

III. Cor

Beneïts són els que escolten i guarden la Paraula de Déu.

IV. Duett

¡Señor! ¡Señor! ¡Dios!
¡misericordioso y piadoso!
¡Nosotros tus hijos, más que los soles deberemos perecer alguna vez,
y también volveremos a levantarnos!

V. Coro

¡Señor! ¡Señor! ¡Dios! ¡misericordioso y piadoso!
¡Nosotros tus hijos, más que los soles deberemos perecer alguna vez,
y también volveremos a levantarnos!

V. Duett

Aleluya,
¿veis venir al divino brillante?
¡Cómo se eleva en el cielo!
Aleluya,
¡cómo resucita cual hijo de Dios!

VI. Accompagnement

¡Oh Dios del sol! Y otros soles como éste que ahora nos alumbrá,
tal como espuma sobre las olas,
creó a miles y miles,
convirtiéndolos en océanos de mundos.
¿Y no deberías resucitar tú?
Quien en todo el escenario de la insuperable Creación, siempre lo transforma todo, ¡y más magnífico se vuelve todo a través de la transformación!

VII. Chor

Aleluya,
¿veis venir al divino brillante?
¡Cómo se eleva en el cielo!
Aleluya,
¡cómo resucita cual hijo de Dios!

Dichoso aquél que teme al Señor**I. Cor**

Dichoso aquél que teme al Señor, que con agrado cumple sus mandamientos!

II. Duet

Dulce doctrina divina del alma que llena el espíritu de calma.
Este maná da satisfacción hasta que conquistemos Canaan,
entonces esta tierra nos refrescará.

III. Coro

Benditos son los que escuchan y guardan la Palabra de Dios.

